

CBS UYGULAMALARINDA ALAN DEFORMASYONU

F. Yıldırım, A. Kaya

Karadeniz Teknik Üniversitesi, Jeodezi ve Fotogrametri Müh. Bölümü, Jeodezi Anabilim Dalı, Trabzon, yfaruk@ktu.edu.tr, akaya@ktu.edu.tr

ÖZET

Coğrafi Bilgi Sistemi (CBS) uygulamalarında sonuç verisi olarak alan bilgisi sıkça kullanılmaktadır. Alan hesabında, doğrudan altlıkların koordinatları kullanılması yerine, coğrafi koordinatlar veya alan koruyan projeksiyon koordinatlarıyla da aynı parsel için alan hesaplanırsa, farklılıklar görülecektir. Ülkemizde üretilen haritalar konform projeksiyon prensiplerine göre üretilmiştir. Prensip olarak konform koordinatlar alan bilgisi üretilmesi için çok uygun değildirler. CBS uygulama alanlarının büyüklüğü gözönüne alınır; alan deformasyonunun etkisi daha da önem kazanır. Haritalar üzerinden hesaplanan alan değeri, kesin alan değeri olmayıp bu değere indirgeme getirilmesi gerekir. Alanın kesin değerine ulaşmak için köşe koordinatları coğrafi koordinatlara dönüştürülerek, hesaplama elipsoid yüzeyinde yapılabilir. Elipsoid yüzeyinde alan hesabı oldukça karmaşık işlem adımları gerektirir. Dolayısıyla kesin alan değerinin hesaplanması için, alan koruyan projeksiyonun seçilmesi konform projeksiyona göre daha iyi sonuç vermektedir. Çalışmada, farklı bölge ve büyüklüklerde seçilen parsellerin alanları; UTM koordinatları, coğrafi ve ArcInfo CBS yazılımındaki alan koruyan projeksiyonlar ile hesaplanmıştır. Pratikte, uygulayıcıların bu karmaşık matematik işlemleri dikkate almaksızın, çalışma hassasiyetlerine göre kullanabilecekleri alan büyüklükleri irdelenmiştir. Sonuç olarak, CBS uygulamalarında Albers projeksiyonunun elipsoid alanlara daha iyi yaklaştığı görülmüştür.

Anahtar Sözcükler: CBS, UTM, Alan deformasyonu, Alan koruyan projeksiyon, Albers

ABSTRACT

AREA DEFORMATION IN GIS APPLICATIONS

Area data is used densely as an output data in GIS applications. This data can be calculated from geographic coordinates, equal-area projection coordinates or base coordinates. However, there are differences between the same parcel area values depending on the coordinates. In Turkey, maps are produced based on conform projection principles. Principally, conform coordinates are not appropriate for calculation of area value. The effect of area deformation could be most significant, when GIS applications cover wide areas. The area values calculated from map are not absolute value. These values have to be reduced. In order to calculate true values of areas, firstly, corner coordinates should be transformed to geographic coordinates and then calculation could be realized on ellipsoid. There are complex processing stages in calculation of areas on ellipsoid. Therefore, instead of conformal projection, choosing equal-area projection has better results for calculation of area values. In the study, the areas selected for various zones and having different sizes were calculated with UTM coordinates, geographic coordinates and equal-area projection in ArcInfo GIS software. The area values, which could be used by applicers without consideration of the complex mathematical procedures in applications, were examined. As a result, Albers projection is found better than the others with respect to ellipsoidal areas in GIS applications.

Keywords: GPS, UTM, Area deformation, Equal-area projection, Albers

1.GİRİŞ

CBS’de; arazi kullanımı ve planlamaya yönelik, çevresel, ormancılık ve tarım uygulamalarında sonuç verisi olarak alan bilgisi sıkça kullanılmaktadır. Alan hesabında mevcut parselin köşe koordinatları kullanıldığından, koordinat bilgisinin doğruluğu önem taşımaktadır. CBS’de koordinat bilgisi güncel arazi ölçmelerinden elde edilebileceği gibi; sayısal veri yetersizliğinden dolayı, değişik ölçekli haritalardan, uydu fotoğraflarından veya fotogrametrik amaçlı üretilen haritalardan elde edilmektedir. Bu çalışmada, CBS uygulamalarında, farklı projeksiyon koordinatlarıyla elde edilen alanlarla, elipsoidal alanlar arasındaki modelden gelen farklılıklar irdelenecektir.

Ülkemizde kullanılan harita altlıkları dolayısıyla koordinatlar Değiştirilmiş UTM (3° lik dilim sistemi) ve UTM (6° lik dilim) sistemindedir. UTM sistemi konform olup alan deformasyonu, alanın büyüklüğüne ve başlangıç boylamından olan uzaklığına göre değişir. Dolayısıyla kesin alan değeri için, UTM koordinatları yerine coğrafi koordinatlarla alan hesabına gerek duyulur. Fakat coğrafi koordinatlarla alan hesabı jeodezik amaçlı yazılımlarda mevcut olmayıp, ayrı bir yazılım ve ek hesap yükü getirir. Bunun yerine genellikle alan koruyan projeksiyon seçimine gidilir (Onursal ve Kızılsu, 1999).

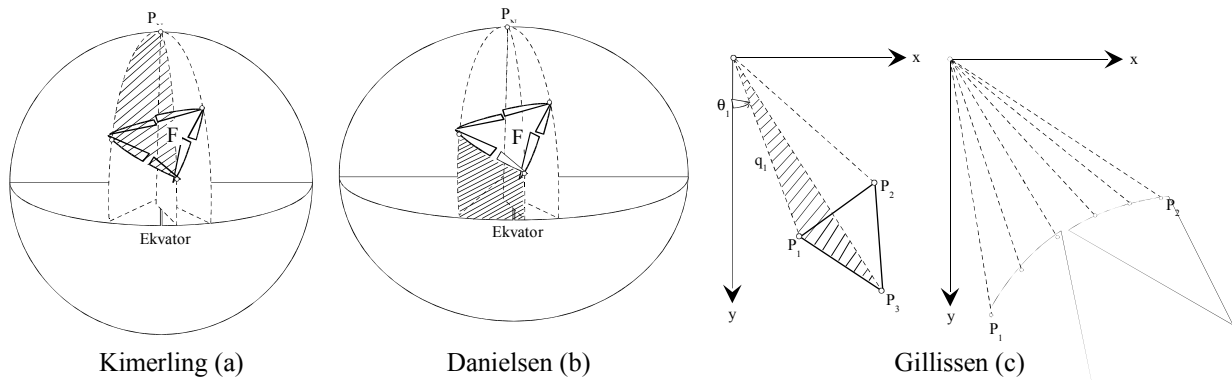
1.1. Coğrafi Koordinatlarla Alan Hesabı

Projeksiyonlardaki alan deformasyonun belirlenmesi için elipsoidde coğrafi koordinatlarla kesin alanın bilinmesi gerekir. Elipsoid üzerindeki hesaplanacak alan değeri, parselin kesin alanı olarak karşılaştırma amacıyla da kullanılacaktır. Elipsoidal coğrafi koordinatlarla kapalı bir şeklin alan hesabı için literatürde üç yöntem dikkat çekicidir.

Yöntemlerin birincisi, alanı hesaplanacak parsel kenarlarının kutup noktasıyla oluşturduğu üçgen alanlarının toplanmasıdır. Kenarlar saat ibresi yönünde ilerledikçe boylam farkının negatif veya pozitif durumuna göre üçgen alanlarında işaret değiştireceğinden alanların toplamı parselin alanını verecektir (Şekil 1-a). Bu yöntemde üçgenlerin alan hesabında küresel yüzey kullanılır. Üçgenin iç açılarından ekse(E) bulunur ve $F=E.M.N$ bağıntısıyla üçgen alanı hesaplanır. Burada M ve N ana eğrilik yarıçaplarıdır. M, N hesabı için gerekli olan enlem değeri parselin en düşük ve en yüksek enleminin ortalaması olarak alınır (Kimerling, 1984). Küresel çözüm olduğundan kenarlar jeodezik eğri değil küredeki büyük daire yayıdır. Bu sebeple kesin elipsoidal çözüm değildir.

İkinci çözüm, alanı hesaplanacak parsel kenarları ve ekvator arasında kalan, ve boylamlarla sınırlanan elipsoidal alanların dikkate alınmasıdır. Diğer yöntemde de olduğu gibi saat ibresi yönünde ilerledikçe boylam farkının işaretiyle değişecek olan jeodezik eğrinin altındaki alanların toplamı parselin alanını verecektir (Şekil 1-b). Jeodezik eğrinin altında kalan alanın hesabı Helmert'in seri ve Sodano'nun kapalı çözümüyle hesaplanabilir. Seri çözüm daha hassas sonuçlar verir (Danielsen, 1989). Bu çözüm yönteminde parsel kenarları jeodezik eğri alındığından elipsoidal alan için kesin çözümdür.

Sonuncu çözümde ise, Albers alan koruyan konik projeksiyon (çift standart paralelli) kullanılarak parselin köşelerinin kutupsal projeksiyon koordinatları ile alan hesabı yapılır. Fakat düzlemdeki parselin kenarları elipsoiddeki jeodezik eğrinin projeksiyonu olmayıp bir doğrudur. Jeodezik eğrinin projeksiyondaki karşılığına göre alan hesaplamak için, jeodezik eğri üzerinde ara noktalar (kirişler) alınarak; nokta nokta düzleme aktarılır. Bu kirişlerin boyu ne kadar kısa alınırsa jeodezik eğri o kadar iyi temsil edilir (Şekil 1-c). Kiriş işlemi için öncelikle kenarın, ilk ve son noktalarının coğrafi koordinatlarından elipsoidal ikinci jeodezik temel problem çözümüyle azimut ve kenar uzunluğu hesaplanır. İlk noktadan itibaren kiriş boyu belirlenerek kenar üzerindeki nokta sayısı belirlenir. Kenar üzerindeki her bir noktanın coğrafi koordinatları bulmak için elipsoidal birinci jeodezik temel problem çözümü kullanılır. Birinci jeodezik temel problem çözümünde kenarın ilk noktasının coğrafi koordinatları ve azimutu sabit olup kiriş boyları değişkendir. Bir sonraki noktada kiriş boyu iki kat arttırılır ve sırasıyla kenar katlanarak devam edilir. Böylece parselin bir kenar üzerinde kiriş yöntemiyle belirlenen ara noktalarının projeksiyon koordinatları hesaplanır ve oluşan üçgenlerin alanlarının toplamı ile, sözkonusu kenar ve harita tepe noktasından oluşan üçgenin kesin alanı hesaplanır. Parselin diğer kenarları için de aynı işlemler tekrarlanarak jeodezik eğri karşılığı elipsoidal alan hesaplanır (Gillissen, 1993). Bu yöntem Danielsen yöntemiyle aynı sonucu vermekte fakat daha karmaşık ve uzun işlem adımları gerektirmektedir. Günümüz hesap imkanları düşünüldüğünde bu zorluk ihmal edilebilir. Sadece işlem zamanı olarak dezavantajlıdır. Danielsen yöntemine göre olumlu tarafı ise parsellerin tüm özel durumlarında sonuç vermesidir.

Şekil 1. Coğrafi koordinatlarla alan hesabında yöntemler

1.2. CBS Yazılımlarında Alan Koruyan Projeksiyonlar

Bu çalışmada kullanılan ArcInfo 8.3 CBS yazılımında üç alan koruyan projeksiyon mevcuttur. Bu projeksiyonlar Albers Alan Koruyan Konik (çift standart paralelli), Alan Koruyan Silindirik ve Lambert Azimutal Alan Koruyan Konik (tek standart paralelli) projeksiyonlardır (ESRI, 1994). Projeksiyon denklemleri ve prensipleri için birçok kaynakta ve ArcInfo 8.3 yazılım el kitaplarında detaylı bilgi mevcuttur.

2. UYGULAMA

Alan deformasyonunun belirlenmesi için, farklı büyüklükte ve boylamlarda dörtgen şeklinde oluşturulan 33 adet test parselinin köşe noktalarının elipsoid coğrafi koordinatları ve alanları tablo 1’de verilmiştir. Parsellerin alt ve üst enlemleri ortak olup, boylamlar değişkendir. Parsellerin boylam başlangıçları farklı seçilerek üç bölge belirlenmiştir. Her bir bölgede 11 parsel olup bu parsellerin sol alt köşeleri ortak seçilmiştir.

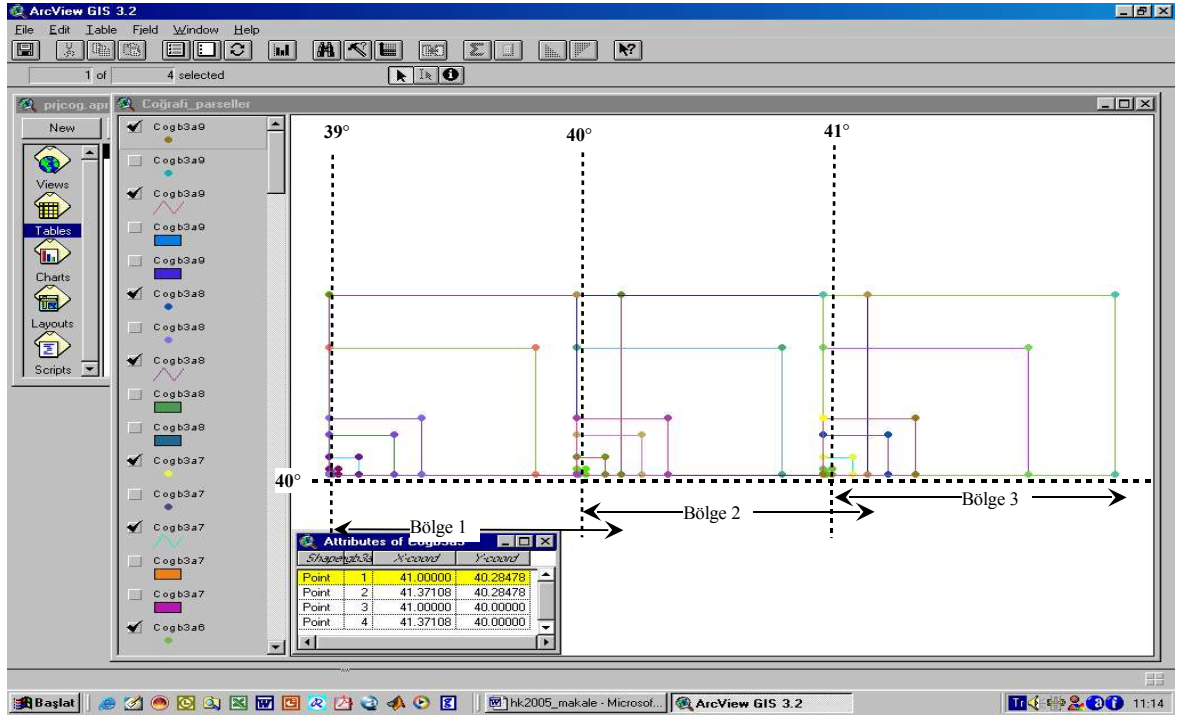
Parsel No	Köşe No	Bölge 1		Bölge 2	Bölge 3	Alan		
		B	L	L	L	m ²	Km ²	hektar
A1	1	40° 0' 0.00000"	39° 0' 0.00000"	40° 0' 0.00000"	41° 0' 0.00000"	100	0.0001	0.01
	2	40° 0' 0.32421"	39° 0' 0.00000"	40° 0' 0.00000"	41° 0' 0.00000"			
	3	40° 0' 0.32421"	39° 0' 0.42156"	40° 0' 0.42156"	41° 0' 0.42156"			
	4	40° 0' 0.00000"	39° 0' 0.42156"	40° 0' 0.42156"	41° 0' 0.42156"			
A2	1	40° 0' 0.00000"	39° 0' 0.00000"	40° 0' 0.00000"	41° 0' 0.00000"	1000	0.001	0.1
	2	40° 0' 1.02525"	39° 0' 0.00000"	40° 0' 0.00000"	41° 0' 0.00000"			
	3	40° 0' 1.02525"	39° 0' 1.33308"	40° 0' 1.33308"	41° 0' 1.33308"			
	4	40° 0' 0.00000"	39° 0' 1.33308"	40° 0' 1.33308"	41° 0' 1.33308"			
A3	1	40° 0' 0.00000"	39° 0' 0.00000"	40° 0' 0.00000"	41° 0' 0.00000"	10000	0.01	1
	2	40° 0' 3.24214"	39° 0' 0.00000"	40° 0' 0.00000"	41° 0' 0.00000"			
	3	40° 0' 3.24214"	39° 0' 4.21560"	40° 0' 4.21560"	41° 0' 4.21560"			
	4	40° 0' 0.00000"	39° 0' 4.21560"	40° 0' 4.21560"	41° 0' 4.21560"			
A4	1	40° 0' 0.00000"	39° 0' 0.00000"	40° 0' 0.00000"	41° 0' 0.00000"	100000	0.1	10
	2	40° 0' 10.25260"	39° 0' 0.00000"	40° 0' 0.00000"	41° 0' 0.00000"			
	3	40° 0' 10.25260"	39° 0' 13.33101"	40° 0' 13.33101"	41° 0' 13.33101"			
	4	40° 0' 0.00000"	39° 0' 13.33101"	40° 0' 13.33101"	41° 0' 13.33101"			
A5	1	40° 0' 0.00000"	39° 0' 0.00000"	40° 0' 0.00000"	41° 0' 0.00000"	1000000	1	100
	2	40° 0' 32.42137"	39° 0' 0.00000"	40° 0' 0.00000"	41° 0' 0.00000"			
	3	40° 0' 32.42137"	39° 0' 42.15846"	40° 0' 42.15846"	41° 0' 42.15846"			
	4	40° 0' 0.00000"	39° 0' 42.15846"	40° 0' 42.15846"	41° 0' 42.15846"			
A6	1	40° 0' 0.00000"	39° 0' 0.00000"	40° 0' 0.00000"	41° 0' 0.00000"	10000000	10	1000
	2	40° 1' 42.52519"	39° 0' 0.00000"	40° 0' 0.00000"	41° 0' 0.00000"			
	3	40° 1' 42.52519"	39° 2' 13.33572"	40° 2' 13.33572"	41° 2' 13.33572"			
	4	40° 0' 0.00000"	39° 2' 13.33572"	40° 2' 13.33572"	41° 2' 13.33572"			
A7	1	40° 0' 0.00000"	39° 0' 0.00000"	40° 0' 0.00000"	41° 0' 0.00000"	100000000	100	10000
	2	40° 5' 24.21106"	39° 0' 0.00000"	40° 0' 0.00000"	41° 0' 0.00000"			
	3	40° 5' 24.21106"	39° 7' 1.83466"	40° 7' 1.83466"	41° 7' 1.83466"			
	4	40° 0' 0.00000"	39° 7' 1.83466"	40° 7' 1.83466"	41° 7' 1.83466"			
A8	1	40° 0' 0.00000"	39° 0' 0.00000"	40° 0' 0.00000"	41° 0' 0.00000"	500000000	500	50000
	2	40° 12' 4.94793"	39° 0' 0.00000"	40° 0' 0.00000"	41° 0' 0.00000"			
	3	40° 12' 4.94793"	39° 15' 44.02376"	40° 15' 44.02376"	41° 15' 44.02376"			
	4	40° 0' 0.00000"	39° 15' 44.02376"	40° 15' 44.02376"	41° 15' 44.02376"			
A9	1	40° 0' 0.00000"	39° 0' 0.00000"	40° 0' 0.00000"	41° 0' 0.00000"	1000000000	1000	100000
	2	40° 17' 5.21839"	39° 0' 0.00000"	40° 0' 0.00000"	41° 0' 0.00000"			
	3	40° 17' 5.21839"	39° 22' 15.87541"	40° 22' 15.87541"	41° 22' 15.87541"			
	4	40° 0' 0.00000"	39° 22' 15.87541"	40° 22' 15.87541"	41° 22' 15.87541"			
A10	1	40° 0' 0.00000"	39° 0' 0.00000"	40° 0' 0.00000"	41° 0' 0.00000"	5000000000	5000	500000
	2	40° 38' 12.29124"	39° 0' 0.00000"	40° 0' 0.00000"	41° 0' 0.00000"			
	3	40° 38' 12.29124"	39° 49' 54.99890"	40° 49' 54.99890"	41° 49' 54.99890"			
	4	40° 0' 0.00000"	39° 49' 54.99890"	40° 49' 54.99890"	41° 49' 54.99890"			
A11	1	40° 0' 0.00000"	39° 0' 0.00000"	40° 0' 0.00000"	41° 0' 0.00000"	10000000000	10000	1000000
	2	40° 54' 1.54315"	39° 0' 0.00000"	40° 0' 0.00000"	41° 0' 0.00000"			
	3	40° 54' 1.54315"	40° 10' 44.10100"	41° 10' 44.10100"	42° 10' 44.10100"			
	4	40° 0' 0.00000"	40° 10' 44.10100"	41° 10' 44.10100"	42° 10' 44.10100"			

Tablo 1: Test parsellerinin köşe coğrafi koordinatları ve alanlar

Coğrafi koordinatlarla köşe noktaları belirlenen parsellerin kesin alanları, Albers alan koruyan projeksiyonunda giriş yöntemi ile desteklenerek (Gillissen yöntemi) hesaplanmıştır.

Yapılan sayısal uygulama iki amaca yöneliktir. Birincisi; seçilen parsellerin farklı projeksiyon sistemlerindeki alanları hesaplanarak kesin alan değeriyle karşılaştırılmıştır. Bu projeksiyon sistemleri de iki gruba ayrılmıştır. İlk grup, ülkemiz harita altlıkları koordinat sistemlerini oluşturan UTM ve Değiştirilmiş UTM sistemleridir. Diğer grup ise CBS uygulamalarında kullanılan yazılımlarda mevcut olan; Albers Alan Koruyan Konik, Alan Koruyan Silindirik ve Lambert Azimutal Alan Koruyan Konik projeksiyonlardır. Böylece seçilen projeksiyon sistemlerinin, farklı parsel büyüklüğündeki alanlara etkisi incelenmiştir. İkinci amaç ise; Tablo 1’de görüldüğü gibi farklı bölgelerdeki parseller sırasıyla 39°, 40° ve 41° boylam başlangıcında seçilerek, boylamdan uzaklaşmanın aynı büyüklükteki alanlara etkisinin araştırılmasıdır.

Sayısal uygulamada, parseller elipsoid coğrafi koordinatlarla ArcInfo 8.3 yazılımında Toolbox kullanılarak oluşturulmuş ve parsel bilgilerinin sorgulanması için ArcView GIS 3.2 yazılımına aktarılmıştır (Şekil 2).

Şekil 2. Coğrafi koordinatlarla oluşturulan parseller

Elipsoid coğrafi koordinatlarla tanımlanan parseller, tekrar ArcInfo 8.3 yazılımında Toolbox kullanılarak Değiştirilmiş UTM, UTM, Albers Alan Koruyan Konik (çift standart paralelli), Alan Koruyan Silindirik ve Lambert Azimutal Alan Koruyan Konik (tek standart paralelli) projeksiyonlarına dönüştürülmüştür. Coğrafi koordinatlardan projeksiyonlara dönüşüm sırasında parsel büyüklüklerinin sınırları dikkate alınarak belirlenen koordinat başlangıçları her bir projeksiyon için Tablo 2’de verilmiştir. Tüm projeksiyonlarda referans elipsoidi olarak Hayford (International) Elipsoidi kullanılmıştır.

Projeksiyon	Bölge	L_0	B_0	B_1	B_2	$R_0=(M_0N_0)^{(1/2)}$
Değiştirilmiş UTM	1	39°	-	-	-	-
	2					
	3	42°				
UTM	1	39°	-	-	-	-
	2					
	3					
Albers Alan Koruyan Konik	1	39°	40°	40°	42°	-
	2					
	3					
Alan Koruyan Silindirik	1	39°	40°	-	-	6374618.375
	2					
	3					
Azimutal Alan Koruyan Konik	1	39°	40°	-	-	6374618.375
	2					
	3					

Tablo 2: Projeksiyon koordinat başlangıçları

Projeksiyon dönüşümleri yapıldıktan sonra parsellerin her bir projeksiyondaki koordinat ve alan bilgilerinin sorgulanması için veriler ArcView yazılımına aktarılmıştır. Buradan alınan parsel alan değerleri tablo 3 verilmiştir.

Hesaplanan alan değerlerinin daha iyi yorumlanabilmesi için, Tablo 1 de verilen kesin alan değerleriyle tablo 3 deki değerlerin farkı alınarak Tablo 4’deki değerler elde edilmiştir.

Bölge	Parsel	Değiştirilmiş UTM	UTM	Albers Konik	Silindirik	Lambert Azimutal Konik
1	A1	100.000	99.920	100.000	99.886	100.000
	A2	1000.000	999.200	1000.000	998.864	1000.000
	A3	10000.000	9992.002	10000.000	9988.640	9999.999
	A4	100000.000	99920.016	100000.000	99886.381	99999.967
	A5	1000000.006	999200.166	999999.998	998863.096	999998.953
	A6	10000000.617	9992002.216	9999999.783	9988608.492	9999966.693
	A7	100000061.539	99920077.490	99999978.354	99885379.742	99998925.690
	A8	500001538.133	499601616.903	499999460.481	499420627.264	499987564.267
	A9	1000006152.413	999206307.492	999997846.797	998832034.095	999963928.073
	A10	5000153823.376	4996154500.342	4999946685.380	4993974569.828	4999554472.640
	A11	10000615387.696	9992616495.485	9999788290.864	9987691497.749	9998650825.945
2	A1	100.018	99.938	100.000	99.886	100.000
	A2	1000.180	999.380	1000.000	998.864	1000.000
	A3	10001.797	9993.797	10000.000	9988.640	9999.999
	A4	100018.014	99938.015	100000.000	99886.381	99999.967
	A5	1000181.565	999381.587	999999.998	998863.096	999998.953
	A6	10001861.476	9993861.587	10000000.134	9988608.492	9999966.693
	A7	100020086.311	99940086.246	99999978.354	99885379.742	99998925.687
	A8	500114477.710	499714466.146	499999460.481	499420627.264	499987564.184
	A9	1000251210.201	999451169.273	999997846.797	998832034.095	999963927.712
	A10	5001782515.342	4997781889.615	4999946685.380	4993974569.828	4999554460.530
	A11	10004474635.117	9996472656.125	9999788290.864	9987691497.749	9998650768.069
3	A1	100.018	99.992	100.000	99.886	100.000
	A2	1000.179	999.918	1000.000	998.864	1000.000
	A3	10001.793	9999.181	10000.000	9988.640	9999.999
	A4	100017.881	99991.897	100000.000	99886.381	99999.967
	A5	1000177.361	999921.787	999999.998	998863.096	999998.953
	A6	10001728.219	9999307.210	9999999.783	9988608.492	9999966.693
	A7	100015885.385	99995933.370	99999978.354	99885379.742	99998925.679
	A8	500067548.530	500006225.740	499999460.481	499420627.264	499987563.970
	A9	1000118555.977	1000053430.443	999997846.797	998832034.095	999963926.826
	A10	5000303214.916	5001187410.646	4999946685.380	4993974569.828	4999554435.196
	A11	10000298549.841	10003871845.453	9999788290.864	9987691497.749	9998650657.059

Tablo 3: Projeksiyonlarda hesaplanan alan değerleri

Tablo 4' e dikkat edilirse parseller büyüdükçe tüm projeksiyonlarda alan deformasyonu beklendiği gibi artmaktadır. Konform projeksiyonlarda (Değiştirilmiş UTM, UTM) alan deformasyonu; başlangıç boylamından uzaklaştıkça artmakta, buna karşılık Albers ve Silindirik alan koruyan projeksiyonlarda sabit kalmaktadır.

Konform projeksiyonlar karşılaştırıldığında, Değiştirilmiş UTM koordinatlarıyla hesaplanan parsellerde alan deformasyonu UTM sistemine göre çok düşüktür. Değiştirilmiş UTM sisteminde; başlangıç boylamına en yakın 1. bölgede 1000 hektara kadar olan parsellerde alan deformasyonu 1 m²'nin altındadır. UTM koordinatlarıyla hesaplanan alanlarda deformasyon, başlangıç boylamından uzaklaşan 2. ve 3. bölgede, yakın olan 1. bölgeye göre küçülmektedir. Bunun nedeni m₀ ölçek faktörünün koordinatlara etkisidir. Şayet ölçek faktörünün etkisi olmadan Gauss-Krüger düzlem koordinatlarıyla aynı parsellerde alan hesabı yapılırsa, boylamdan uzaklaştıkça alan deformasyonun arttığı gözlenir.

Alan koruyan projeksiyonlar karşılaştırıldığında, Albers projeksiyonun alan deformasyonunun daha küçük olduğu gözlenmiştir. Albers projeksiyonda tüm bölgelerde 1000 hektara kadar olan parsellerde alan deformasyonu 1 m²'nin altındadır. Bir sonraki kriter olarak 50000 Hektar düşünülürse, alan farkı 1 dönümün altındadır (539 m²). Lambert Azimutal Konik projeksiyonda tüm bölgelerde 10 hektara kadar olan parsellerde alan deformasyonu 1 m²'nin altındadır.

Buradaki projeksiyonlar içinde Albers projeksiyonunun 1000 hektar büyüklüğündeki parseller için m² doğruluğunda kullanılabilir olduğu gözlenmiştir. Bu alandan büyük parseller için, m² doğruluğunda alan hesabı yapılmak istenirse; elipsoid coğrafi koordinatlarla alan hesabının yapılması önerilir.

		KESİN ALAN (KA)	FARKLAR (m ²)

Bölge	Parsel	M ²	dekar (dönüm)	hektar	km ²	KA-DUTM	KA-UTM	KA-Albers	KA-Cylindir	KA-Azimuthal
1	A1	100	0.100	0.0100	0.0001	0.000	0.080	0.000	0.114	0.000
	A2	1000	1.000	0.1000	0.0010	0.000	0.800	0.000	1.136	0.000
	A3	10000	10.000	1.0000	0.0100	0.000	7.998	0.000	11.360	0.001
	A4	100000	100.000	10.0000	0.1000	0.000	79.984	0.000	113.619	0.033
	A5	1000000	1000.000	100.0000	1.0000	0.006	799.834	0.002	1136.904	1.047
	A6	10000000	10000.000	1000.0000	10.0000	0.617	7997.784	0.217	11391.508	33.307
	A7	100000000	100000.000	10000.0000	100.0000	61.539	79922.510	21.646	114620.258	1074.310
	A8	500000000	500000.000	50000.0000	500.0000	1538.133	398383.097	539.519	579372.736	12435.733
	A9	1000000000	1000000.000	100000.0000	1000.0000	6152.413	793692.508	2153.203	1167965.905	36071.927
	A10	5000000000	5000000.000	500000.0000	5000.0000	153823.376	3845499.658	53314.620	6025430.172	445527.360
	A11	10000000000	10000000.000	1000000.0000	10000.0000	615387.696	7383504.515	211709.136	12308502.251	1349174.055
2	A1	100	0.100	0.0100	0.0001	0.018	0.062	0.000	0.114	0.000
	A2	1000	1.000	0.1000	0.0010	0.180	0.620	0.000	1.136	0.000
	A3	10000	10.000	1.0000	0.0100	1.797	6.203	0.000	11.360	0.001
	A4	100000	100.000	10.0000	0.1000	18.014	61.985	0.000	113.619	0.033
	A5	1000000	1000.000	100.0000	1.0000	181.565	618.413	0.002	1136.904	1.047
	A6	10000000	10000.000	1000.0000	10.0000	1861.476	6138.413	0.134	11391.157	32.956
	A7	100000000	100000.000	10000.0000	100.0000	20086.311	59913.754	21.646	114620.258	1074.313
	A8	500000000	500000.000	50000.0000	500.0000	114477.710	285533.854	539.519	579372.736	12435.816
	A9	1000000000	1000000.000	100000.0000	1000.0000	251210.201	548830.727	2153.203	1167965.905	36072.288
	A10	5000000000	5000000.000	500000.0000	5000.0000	1782515.342	2218110.385	53314.620	6025430.172	445539.470
	A11	10000000000	10000000.000	1000000.0000	10000.0000	4474635.117	3527343.875	211709.136	12308502.251	1349231.931
3	A1	100	0.100	0.0100	0.0001	0.018	0.008	0.000	0.114	0.000
	A2	1000	1.000	0.1000	0.0010	0.179	0.082	0.000	1.136	0.000
	A3	10000	10.000	1.0000	0.0100	1.793	0.819	0.000	11.360	0.001
	A4	100000	100.000	10.0000	0.1000	17.881	8.103	0.000	113.619	0.033
	A5	1000000	1000.000	100.0000	1.0000	177.361	78.213	0.002	1136.904	1.047
	A6	10000000	10000.000	1000.0000	10.0000	1728.219	692.790	0.217	11391.508	33.307
	A7	100000000	100000.000	10000.0000	100.0000	15885.385	4066.630	21.646	114620.258	1074.321
	A8	500000000	500000.000	50000.0000	500.0000	67548.530	6225.740	539.519	579372.736	12436.030
	A9	1000000000	1000000.000	100000.0000	1000.0000	118555.977	53430.443	2153.203	1167965.905	36073.174
	A10	5000000000	5000000.000	500000.0000	5000.0000	303214.916	1187410.646	53314.620	6025430.172	445564.804
	A11	10000000000	10000000.000	1000000.0000	10000.0000	298549.841	3871845.453	211709.136	12308502.251	1349342.941

Tablo 4: Kesin alan ve projeksiyondaki alan farkları

3. SONUÇLAR

Alan koruyan projeksiyonlarda boylamdan uzaklaşmanın, konform projeksiyonlardaki gibi alan deformasyonuna etkisi yoktur.

Alan hassasiyeti için, Değiştirilmiş UTM ve UTM arasında bir tercih yapılması durumunda Değiştirilmiş UTM koordinatları kullanılmalıdır. UTM sisteminde, koordinatlardaki m_0 ölçek faktörünü alan deformasyonunu etkilemektedir.

Değiştirilmiş UTM koordinatlarıyla alan hesabında; başlangıç boylamına yakın bölgelerde(1. bölge) 1000 hektara kadar olan parsel büyüklükleri için alanın elipsoidal alandan farkı 1 m² nin altındadır.

İrdelenen projeksiyonlar için alan deformasyonu karşılaştırıldığında, Albers projeksiyonunun boylama bağlı olmaksızın 1000 hektar büyüklüğündeki parsellerde m² doğruluğunda kullanılabilir olduğu gözlenmiştir. 50000 hektara kadar da alan farkı yarım dönüm ve altında olmak üzere yine Albers projeksiyonu önerilebilir. CBS yazılımlarında UTM veya Değiştirilmiş UTM koordinatlarından Albers projeksiyonuna dönüşüm imkanı vardır. 1000 hektardan büyük alanlar için m² doğruluğunda alan hesabı yapılmak istenirse; elipsoid yüzeyinde alan hesabı yapılması gerekir. Elipsoid yüzeyinde alan hesabı için çalışmamızda kullanılan Gillissen yöntemi önerilir.

Alan hassasiyeti gerektiren CBS uygulamalarında, Değiştirilmiş UTM sistemi dilim esasına dayandığından bir dilimi aşan projelerde Çift Standart Paralelli Alan Koruyan Albers Konik Projeksiyonun tercih edilmesi, projeksiyon koordinatları ile hesaplanan alanın elipsoidal alana yakınlığı ve koordinat bütünlüğü açısından önerilir.

CBS uygulamalarında jeodezik hassasiyetle çalışma prensibinin yaygınlaşması için, kullanıcıların alan hesabı gerektiren projelerinde projeksiyon seçimine dikkat edilmelidir. Bu çalışmada alan hesabında kullanılan koordinatların; sayısal veri yetersizliğinden dolayı, üretilmesi aşamasındaki konum ve ölçek doğruluğundan gelen

hatalar gözardı edilmiştir. CBS’de büyük alanlı uygulamalarda koordinatların elde edilmesinden kaynaklanan hataların da etkisi düşünülürse doğruluk daha da azalacaktır.

CBS uygulamalarında yüksek düzeyde doğruluk ve hassasiyet gerektiren verileri tümüyle elde etmek bugün için zordur. Üretilcek bilgiden beklenen doğruluk ve hassasiyetin ne olduğu önceden ortaya konulmalıdır. Kullanıcının bilgiden olan beklentisi bu bakımdan önemlidir. Bu beklentiye bağlı olarak verilerin elde edilmesi kullanıcı açısından öncelikli işler arasındadır. Dolayısıyla alan bilgisinin önemli olduğu CBS uygulamalarında kullanıcılar, parsel köşe noktalarının koordinatlarının olabildiğince orijinal verilerden oluşmasına özen göstermelidir.

Uygulama örnekleri, düzgün dörtgen şekillerin dışında da herhangi konveks(dışbükey) poligonlarda denenmiştir. Alanı oluşturan noktaların konkav(içbükey) şekil oluşturmaları durumunda, algoritmalarda problemler vardır. Bu durum ayrıca incelenmelidir. Önerilecek bir çözüm yolu, alanı konveks şekillere parçalamak olabilir.

TEŞEKKÜR

Çalışmanın uygulama kısmı, KTÜ MMF Jeodezi ve Fotogrametri Mühendisliği Bölümü GISLab’da gerçekleştirilmiştir. Destekleri için, Sayın Prof. Dr. Tahsin Yomralıoğlu ve Araş. Gör. H. İbrahim İnan’a teşekkürlerimizi sunarız.

KAYNAKLAR

Danielsen J., 1989. The Area Under The Geodesic, Survey Review, 232 (30), 61-66.

ESRI, 1994. Map Projections Georeferencing Spatial Data.

Gillissen I., 1993. Area Computation of A Polygon on An Ellipsoid, Survey Review, 248 (32), 92-98.

Kimerling J. A., 1984. Area Computation from Geodetic Coordinates on the Spheroid, Surveying and Mapping, Vol. 44, No.4, 343-351.

Onursal G., Kızılsu Z., 1999. Simple Approximation of Area Determination on Mercator Chart of Sphere, Journal of Surveying Engineering, November, 203-210.